

VOORMALIGE KREKEN IN MIDDAG

FredPals, Jan R. Lunsing

Tot de oudste bedijkte gebieden van Groningen behoort Middag (kaart 1), een voormalig kwelder-gebied in de omgeving van Ezinge en Aduard.

Voordat dit gebied bedijkt werd, onderging het de wisseling van eb en vloed en was er in de kwelder een krekensysteem aanwezig.

Dit artikel is het resultaat van een onderzoek dat verricht werd om dit oude krekensysteem te reconstrueren; een rekonstruktie van een landschap zoals dat momenteel nog te vinden is op enkele plaatsen in de Dollard en de Waddenzee.

Omstreeks 1000 jaar voor Christus begonnen zich in het noorden van Groningen kwelders te vormen.

Kreken stroomden bij vloed vol water, dat zich vervolgens over het vlakke land uitspreidde zodat er laagjes klei en zavel werden afgezet. Dit proces ging door totdat de kwelder alleen nog bij zeer hoge vloed onder water kwam te staan. Omstreeks 600 v. Christus vestigden de eerste bewoners zich in dit gebied. De kwelder werd door hen voornamelijk gebruikt om ervee te weiden. Afbakening van stukken land en ook van dorpsgebieden zal natuurlijke grenzen, zoals geulen en kreken, hebben gevolgd. Bij verdichting van de verkaveling zijn hieraan in de loop der tijden gegraven sloten toegevoegd.

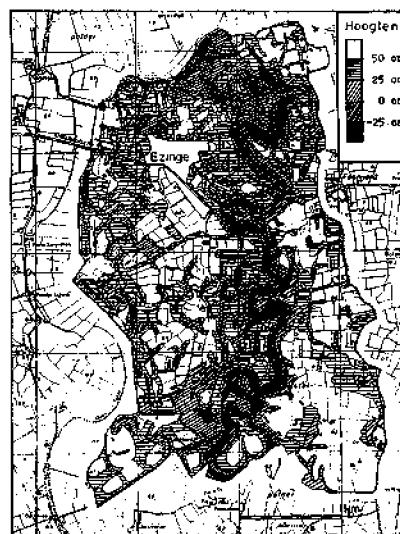
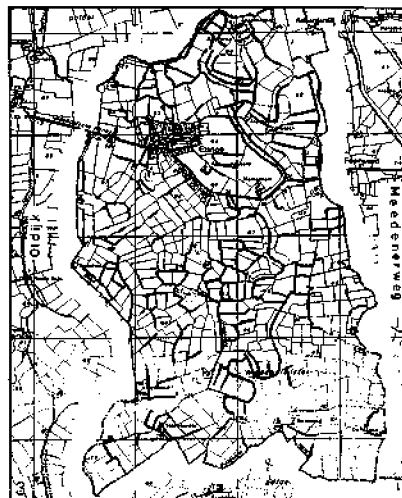
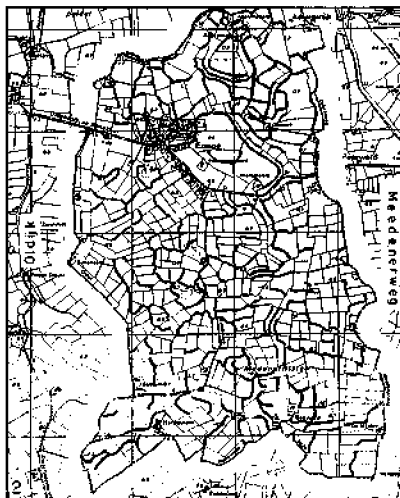
In de huidige situatie is de loop van de hoofdkreek, nu de Feerwerder Tocht genaamd, door zijn lage ligging in het landschap en zijn vele kronkelingen nog goed herkenbaar. In natte jaargetijden staan weilanden langs de Feerwerder Tocht vaak onder water (foto 2). Om te proberen het natuurlijke krekensysteem te reconstrueren werd het gedeelte van Middag onderzocht dat ligt tussen de Oldijk in het westen en de Meedenerweg in het oosten. Er is voornamelijk gebruik gemaakt van topografische kaarten, waarbij we ervan uitgaan dat het vroegere krekensysteem deel uitmaakt van het huidige slotensysteem. Om oorspronkelijke kreken te onderscheiden van gegraven sloten hebben we verondersteld dat kreken gekronkeld hebben en dat kreken in een laagte liggen ten opzichte van het omringende

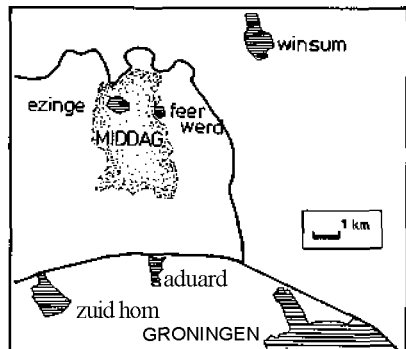
kaart 2 Sloten die voldoen aan het kronkelcriterium

kaart 3 Sloten die voldoen aan het hoogtecriterium

kaart 1 Hoogtekaart

kaart 5 Rekonstruktie van het krekensysteem

kaart 1 Middag

land. Tenslotte zijn we ervan uitgegaan dat krekken een samenhangend stelsel vormen.

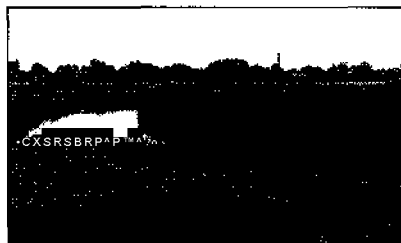
Bovengenoemde eigenschappen van krekken zijn vertaald in een kronkelkriterium en een hoogtekriterium die toegepast kunnen worden bij de kaartstudie van het huidige slotenstelsel. Sloten die tussen twee knikken een of meerdere bogen hebben voldoen aan het kronkelkriterium en zijn op kaart 2 aangegeven. Voor het hoogtekriterium werd een hoogtekaart ontworpen (kaart 4) met hoogtelijnen om de 25 cm, gebaseerd op zeer gedetailleerde kaarten van het waterschap Westerkwartier. Een geschikt kriterium dat hieruit naar voren komt is dat mogelijke natuurlijke krekken in laagten beneden 25 cm + NAP liggen. Op basis van dit hoogtekriterium werd een kaart gemaakt (kaart 3). Vervolgens is aan de sloten die voldeden aan het kronkel- en hoogtekriterium de eis toegevoegd dat ze een samenhangend stelsel met doorgaande verbindingen moeten vormen. Bij het hanteren van deze eis hebben we ons vooral laten leiden door de hoogtekaart, ervan uitgaande dat krekken niet op en neer stroomden. Hierdoor moesten we een enkele maal een onderbreking aanbrengen in een sloot die aan het kronkelkriterium voldeed, maar veel is dat niet voorgekomen. Dit alles resulteerde uiteindelijk in een kaart waarop het natuurlijke krekkenstelsel is gereconstrueerd (kaart 5), zoals dat waarschijnlijk voor de bedijking heeft bestaan.

Behoud van reliëf en waterlopen

De enige controle op de betrouwbaarheid van de kaart van het gereconstrueerde krekkenstelsel ligt in de overeenstemming van de kaarten 2 en 3, omdat daarbij onderling onafhankelijke criteria zijn toegepast. Ongeveer de helft van de op de beide kaarten getekende sloten overlapt elkaar. Dit is veel meer dan op grond van toeval verwacht mag worden omdat op elke kaart slechts een klein deel van alle sloten aan het kriterium voldeed. Dit geeft vertrouwen in de gehanteerde me-

thode. Bovendien bleek dat de overlappende stukken logisch met elkaar waren te verbinden tot een samenhangend stelsel—een derde eigenschap van krekken—waarbij de verbindingsstukken vaak ook nog in de relatief wat lagere delen van het terrein bleken te liggen (25-50 cm + NAP op de hoogtekaart).

Onze analyse met behulp van kaartmateriaal is een eenvoudige en snelle methode om in oude kweldergebieden het oorspronkelijke krekkenstelsel te reconstrueren. Dit is niet alleen interessant voor de natuurhistorie van dat gebied, het bevestigt ook dat de mens voormalige krekken als kavelsloten benutte en toont daardoor het hand in hand gaan van de natuurlijke gesteldheid en het cultuurgebruik. Zo'n samenhang was al aangehouden voor de ligging van de terpen en het voorkomen van hogere delen in het landschap zoals kwelder- en oeverwallen. Wij zijn dan ook van mening dat de samenhang tussen natuur en cultuur via de krekken een waardevol element in het landschap vertegenwoordigt. Gelukkig voert de provincie Groningen volgens haar streekplan een beleid dat gericht is op het behoud van het reliëf en het patroon van het landschap, alsmede het handhaven van de natte natuurlijke waterlopen. Het nieuwe bestemmingsplan buitengebied (raamplan) van de gemeente Ezinge sluit hierop aan, ook al wordt het dempen van sloten voor ka-

Feenwerder Tocht, op achtergrond Ezinge.

velvergroting toegestaan. Echter, van een algehele ruilverkaveling in dit gebied is voorlopig geen sprake.

Het onderzoek werd begeleid door drs. J. J. Delvigne van de vakgroep Fysische Geografie en Bodemkunde van de Rijksuniversiteit Groningen, die ook behulpzaam was bij het samenstellen van dit artikel.

Literatuur

- Bakker H. de, Marsman B. A. (1981) Kruijng percelen, Boor en Spade 20, pp. 9-39, Veenman & Zonen, Wageningen.
 Miedema M., (1985), Vijftienving eeuwen bevolving in het terpenland ten noordwesten van Groningen, proefschrift Vrije Universiteit, Amsterdam.
 Provinciaal Streekplan Groningen, 1984.
 Raamplan Bestemmingsplan Buitengebied Gemeente Ezinge, 1985.

He/ gebied Middag ligt ten zuiden van de meanders van het Reikdiep. Van links naar rechts Ezinge, Feenwerd, Gornard.

